

GIULA – STUDIU DEMOGRAFIC

NICOLAE-DRAGOȘ KEREKES

Abstract:

In the present study we will analyze some statistical data regarding the village Giula, Boșa commune, Cluj county, from the 18th-20th centuries. Far from being an exhaustive study of the problem, it is intended to be an overview of the demographic evolution - ethnic and confessional through the view of some of the state or church statistical data of that period. The study aims to contribute to completing a gap in the history of the locality and a prelude to an extensive and complex monographic study.

Keywords: *Giula, Gyula, Kolozsgyula, Jula, population statistics, demographic, 18th-20th centuries*

În loc de prefață

Localitățile mai mici din România, exceptând pe cele care au dedicat studii monografice, nu au beneficiat de cercetări istorice amănunțite. Dacă localitatea nu a ieșit în evidență prin desfășurarea în ea a unor evenimente istorice majore, aproape că până și numele i se pierde în lungul istoriei. În unele cazuri chiar dacă personalitățile macante cu obășii în aceste mici localități au reușit prin numele și activitatea lor să pună numele localităților pe harta neuitării, detalii despre așezările respective și despre oamenii care le-au populat se lasă încă așteptate.

O astfel de localitate care nu a izbutit să se înscrie până acum în harta neuitării este și localitatea Giula din comuna Borșa, județul Cluj. Lipsa de studii, de date centralizate sau de mărturii publicate despre localitatea Giula și despre viața locuitorilor de aici de-a lungul vremii au făcut ca demersul nostru să fie unul anevoios și, nădăjduim, unul deschizător de drum în această chestiune. Departe de a fi unul exhaustiv, se dorește a fi unul în conformitate cu adevărul istoric, fapt pentru care am optat, cu prioritate, pen-

tru datele istorice consemnate în surse credibile. Ca un prim pas al demersului nostru prezentul *studiu demografic* dedicat localității Giula se dorește a facilita înțelegerea vieții localității, iar pentru ușurința receptării acestuia, demersul nostru va fi unul cronologic cu explicații și remarci acolo unde este cazul, cu observații și relaționări, comparații, deducții și concluzii unde am considerat de cuviință.

Pentru a reuși să ne formăm o imagine concludentă asupra localității și vieții de aici, a dinamicii populației etnic și confesional am purces la întocmirea prezentului studiu demografic încercând să deslușim structura demografică a localității Giula și evoluția acesteia (secolele XVIII-XXI).

Așezarea. Teritoriul

Localitatea *Giula* face astăzi parte din județul Cluj și este actualmente arondată administrativ comunei Borșa, alături de localitățile Borșa, Borșa-Cătun, Borșa-Crestaia și Ciumăfaia.

Având cod siruta 56318, localitatea Giula se învecinează la Vest cu localitatea Sânmartin, la Nord-Vest cu localitatea Făureni, la Nord cu localitatea Ciumăfaia, la est cu localitatea Borșa, iar la sud cu localitatea Satu Lung.

Satul este situat la o altitudine de 340-430 m înălțime cu un relief deluros, iar actuala vatră a satului este așezată pe valea care străbate satul pe drumul județean DJ109S, accesul făcându-se prin DJ109S dinspre localitățile Sânmărtin și Borșa, prin DJ109V din localitatea Satu Lung și prin DC152 dinpre localitatea Ciumăfaia.

Suprafața întregului sat era pe la 1920 de 2823 jugăre cadastrale și locuitorii trăiau în 178 de case ¹.

Pe la anul 1937 făcea parte din *Plasa Borșa*, fiind reședința comunei *Giula* de care aparțineau localitățile Giula, Chidea, Ciumăfaia și Satulung². În aceeași perioadă era notar Alexandru Bartoș³, localitatea avea școală care a fost înzestrată cu material didactic primit de la Ministerul Instrucțiunii⁴, a primit un ajutor financiar de 5000 lei⁵ care împreună cu contribuția de la comună în valoare de 3000 lei numerar și 2500 în materiale și un ajutor de la comitetul școlar județean de 10000 lei însumează 20500 lei folosiți la repararea și completarea școlii în campania 1933-1937⁶.

¹ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite II*. Dicționarul comunelor, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1921, p. 116.

² *Administrația românească în județul Cluj*, Cartea Românească, Cluj, 1937, p. 55.

³ *Ibidem*, p. 57.

⁴ *Ibidem*, p. 150.

⁵ *Ibidem*, p. 158.

⁶ *Ibidem*, p. 162.

Denumirea localității. Toponimie

În decursul vremii denumirea localității a variat de la denumirea *Gyula*, *Gyualaszeg* și *Koloszgyula* la denumirea de astăzi *Giula* sau în vorbirea locală *Jula*.

În statistica de la 1733 numele localității era *Gyula* și făcea parte din *Archi-Diaconatus Revdi Vicarii generalis Sukiensis*⁷, la fel la 1750 este menționat satul tot cu denumirea *Gyula* ca făcând parte din *Archi-Diaconatus Sukiensis Cottus Kolos*⁸.

Pe harta Iosefină a Comitatului Kolos și Doboka, secțiunea a 72-a a hărții este menționată localitatea Giula sub forma *Gjula* și valea care o străbătea având numele *Vale Matskasului*⁹. La o studiere atentă a hărții, observăm că vatra satului, destul de mică și atunci, corespunde actualei locații.

Localitatea Giula a fost vreme îndelungată comună rurală. Atât înainte¹⁰, cât și după reîntregirea României era situată în județul Cojocna, făcea parte din Plasa Borșa, iar secretariatul cercual era la Giula fiind la 15 km de gara Bonțida¹¹.

Nu se găsesc mărturii scrise despre existența unei comunități și o eventuală denumire a acesteia în perimetrul actual al localității Giula înainte de secolul al XIV-lea când avem prima atestare documentară în anul 1307 cu numele de Gyula¹².

Secolul XVIII

Satul Giula a fost din cele mai vechi timpuri din care avem date privitoare la configurația etnică a populației un sat majoritar română (~80-90%).

⁷ *Statistica românilor din Transilvania în 1733*, în „Transilvania organul Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român”, anul XXIX, IX–X (11 decembrie 1898), p. 194.

⁸ *Conscriptio Parochiarum, Parochianorum, Parochorum, Ecclesiarum, Eccliarum, rerumque Ecclesiarum almae hujus Diecaesis Fogarasiensis instituta Ao. 1750 1-a Octobris* (*Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan*), în „Transilvania organul Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român”, anul XXX, IX (noiembrie 1901), p. 287; *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan*, Tipariul tipografiei archidiecezane, Sibiu, 1901, p. 31.

⁹ *Harta Marelui Principat al Transilvaniei, 1769-1773*, data accesării 20 iunie 2018, la https://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Josephinische_Landaufnahme_pg072.jpg.

¹⁰ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite* I. Partea administrativă și judecătorească, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1921, p. 23. Localitatea se situa la 27,5 km de judecătoria Cluj de care aparținea, cf. *Ibidem*, p. 57.

¹¹ *Anuarul „Socec” al României Mari* II. Provincia Ardealul 1924-1925, „Socec & co.” Soc. Anon., București, 1928, p. 386.

¹² Ion Ionașcu și colab. (ed.), *[Documentul nr. 81] 1307 Octombrie 6, Bonțida*, în „Documente privind Istoria României. Veacul XIV. C. Transilvania vol. I (1301-1320)”, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1953, pp. 57–58.

Populația maghiară era o minoritate (~10-20%), ceilalți locuitori fiind de alte naționalități. Componenta etnică a variat procentual în fiecare secol.

1733

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea apar primele statistici ale populației românești din Transilvania. Ele se refereau în special la situația numerică din punct de vedere confesional, uniți și neuniți – ortodocși și pot fi împărțiți, în funcție de cine le realizează, în statistici bisericești și statistice laice. Fiecare statistician beneficiază de prezumția de obiectivitate și de acuratețe a datelor.

Toate statisticile bisericești greco-catolice de mai târziu, s-a născut din rațiuni practice. Unirea cu Roma de la anul 1700 aducea cu sine noii biserici anumite *promisiuni* și *privilegii* pentru clerul unit. Nefiind îndeplinite condițiile materiale care erau de fapt *obiectul* unirii cu biserica Romei, clerul, *principalul* și *unicul* beneficiar al acestora, a început să fie nemulțumit și să constate că au fost înșelați. Doar una din părțile implicate în *tranzacție*, cea română, și-a îndeplinit obligațiile.

Datorită faptului că aceste privilegii și promisiuni nu s-au materializat nici după 30 de ani de la „unire” episcopul greco-catolic Inochentie Micu Klein voind să mai salveze ce a rămas din „unirea” cu Roma începe să petiționeze la împăratul Carol al VI-lea, astfel în perioada 1729-1732 trimite un număr de 8 petiții în această cauză, iar mai apoi până în anul 1740 numărul acestora va crește la 24, „toate ilustrând aceleași gravaminte și plângeri ale clerului și națiunii române, privitoare la realizarea privilegiilor și promisiunilor făcute Românilor cu ocasiunea unirii bisericești”¹³.

Scopul elaborării acestor statistici era astfel bine definit: pentru a se ști câți preoți se pot scuti de sarcinile publice și cât pământ s-a dat sau ar putea să se dea preoților și bisericilor unite în urma unirii cu Biserica Romei fapt pentru care primele statistici s-au făcut, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea de către Episcopia greco-catolică, una la 1733 de către episcopul Inochentie Micu Klein și una la 1750 de vicarul episcopesc unit Petru Aron.

Dacă „Comisiunea voia să fie bine informată asupra stărilor din toată biserica română”¹⁴ din partea ierarhiei unite se dorea ca în cadrul acestei statistici să se arăte că numărul românilor care au îmbrățișat „unirea” este covârșitor de mare în comparație cu cei care au rămas „schismatici” (ortodocși) pentru beneficiile promise. Conscripția sumară cuprindea preoții uniți și neuniți, numărul familiilor și mențiunea de sat „valah” sau mixt.

¹³ *Statistica românilor din Transilvania în 1733 anul XXIX, anul XXIX, 11 decembrie 1898*, pp. 169–170.

¹⁴ *Ibidem*, p. 170.

În statistica bisericească alcătuită în cursul anului 1733 localitatea *Gyula* este menționată ca făcând parte din *Archi-Diaconatus Revdi Vicarii generalis Sukiensis*. Numărul familiilor unite menționat în conscripție era de 22 și existau doi preoți *neuniți*, adică ortodocși și însemnați ca *bigamy*¹⁵: *Popa Onúl și Popa György*¹⁶.

1750

În urma rezultatului recensământului apare și reacția autorității de stat, astfel Împărătesei Maria Tereza nu i se pare verosimil rezultatul conscripției de la 1733 fapt pentru care 10 ani mai târziu, la 9 septembrie 1743 printr-un decret limitează numărul preoților uniți care ar putea fi scutiți de sarcinile publice în funcție de mărimea localității, astfel: „dacă comuna era mare, se scutiau 3 preoți, în comună de mijloc 2 și în comună mică 1 preot” și „se hotărîse totodată, ca preoților uniți să se dea, fie din teritoriul comunal, fie din domeniile nobilitare porțiuni canonică, adică agrii și fânețe, din a căror venite să pótă trăi. Era deci de lipsă să se conscrie din când în când, că ce porțiuni canonice căpătaseră preoții, și unde era de lipsă să li se mai dea? Tot prin decretul citat se hotărîse că, unde Românii nu aveau loc de biserică, să li se dea. Împrejurarea aceasta încă reclama conscrierea din timp în timp a pământurilor primite pentru clădiri bisericesti”¹⁷, fapt ce l-a determinat pe vicarul episcopesc Petru Aron să alcătuiască o nouă conscripție. Acesta este contextul în care are loc o nouă conscripție la anul 1750.

În cadrul acestei conscripții este menționat satul *Gyula* ca făcând parte din *Archi-Diaconatus Sukiensis Cottus Kolos*, avea 282 de suflete, avea o biserică, un preot căruia nu i se menționează numele și nu avea cântăreț, dar avea loc intravilan pentru casă parohială¹⁸.

Spre deosebire de conscripția din anul 1733 în cadrul celei din 1750 populația este numărată după numărul de locuitori și nu după numărul de familii. Din compararea datelor celor două statistici din anul 1733 și 1750 observăm fie o mică creștere a populației, fie o medie mare a persoanelor care alcătuiau o familie, și anume de la 12,8 persoane pe o familie dacă numărul de familii ar fi rămas același.

¹⁵ Aici în sesnul de căsătorii a doua oară, succesiv.

¹⁶ *Statistica românilor din Transilvania în 1733 anul XXIX*, 11 decembrie 1898, p. 194.

¹⁷ *Conscriptio Parochiarum, Parochianorum, Parochorum, Ecclearum, Ecctcorum, rerumque Ecctcarum almae hujus Diecaesis Fogarasiensis instituta Ao. 1750 1-a Octobris* (Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan) anul XXX, noiembrie 1901, p. 237.

¹⁸ *Ibidem*, p. 287; *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan*, Sibiiu, 1901, p. 31.

Având în vedere scopul alcătuirii acestor statistici, acela de justificare a unui număr cât mai mare de români care îmbrățișaseră „unirea” cu Roma și implicit de dobândirea unor suprafețe de teren mai mari ca și sesiune pentru preot precum și de loc de biserică, în cazul în care nu exista, în cadrul conscripției din 1750 sunt adăugate rubrici privind existența sau nu a suprafețelor de teren din intravilan, precum și întinderea de teren extravilan pe categorii în arabil și fâneată, suprafețele fiind exprimate în „găleți de sâmbânță” la terenul arabil și în „care” de fân pentru fâneată.

Conscripțiile bisericești din 1733 și 1750 privitoare la unele localități au fost alcătuite de către greco-catolici și în cadrul multor localități, cum este și cel al localității Giula, au arătat diferențe mari în datele lor în mai puțin de 20 de ani fapt pentru care au fost tratate cu circumspecție la curtea împărătească de la Viena, autoritatea de stat suspectând existența vizibilă a interesului de a fi relatată o populație mai mare care ar fi adus cu sine obținerea de privilegii și terenuri mai mari în conformitate cu decretul împărătesc din 1743.

În cadrul *Conscripției Fiscale* a Transilvaniei din anul 1750 găsim numeroase date și despre satul Giula. Descrierea localității ne redă o scurtă imagine asupra stării terenurilor localității și asupra ocupațiilor locuitorilor ei. Tabelele care însoțesc și completează descrierea aduc numeroase lămuriri referitoare la aspectele vieții locuitorilor satului Giula la anul 1750, sunt menționate 70 de familii contribuabile, care locuiesc în 52 de case și stăpânesc 42,5 sesii¹⁹.

1760-1762

Reamintim faptul că populația română care și-a păstrat credința ortodoxă și preoții ortodocși care o păstoreau *nu* intrau între cei care urmau să primească privilegii materiale de la stăpânirea lumească, motiv pentru care prin alcătuirea unei statistici oficiale s-a încercat obținerea cu *acuratețe* a datelor privind confesiunea populației românești din Transilvania recenzate cu această ocazie. Dacă în alcătuirea conscripțiilor religioase scopul era de a „îngroșa” numărul credincioșilor pentru a crește posibilitatea primirii unor privilegii mai consistente, recensământul oficial avea în vedere aflarea realității pentru ca imperiul să *nu* ofere mai multe privilegii decât promisese în anul 1700 și pe care le limitase Împărăteasa Maria Tereza în 1743.

Datorită informațiilor contradictorii sosite la curtea împărătească de la Viena privitoare la situația confesională a românilor din Transilvania,

¹⁹ Ladislau Gyémánt și colab. (ed.), *Conscripția fiscală a Transilvaniei din anul 1750* Vol. 2. Tabelele statistice, partea I, Editura Enciclopedică, București, 2016, p. 71.

are loc primul recensământ sau statistică oficială între anii 1760-1762. Pentru alcătuirea acestei statistici²⁰ au fost desemnați *Nicolae Adolf Baron de Buccow*, general de cavalerie și comandantul tuturor trupelor împărătești din Transilvania, *Baronul L. B. de Möringer*, consilier al tesauriatului și secretar al comisiunei și *Baronul Fr. L. Dietrich*, de asemenea consilier al tesauriatului cu „scopul vădit și mărturisit ca curtea din Viena să fie odată corect informată asupra numărului adevărat al Românilor și despre progresele Unirii”²¹.

În această statistică oficială privind populația românească din Ardeal sunt menționate cu privire la localitatea *Gyualaszeg (Ghiula)* următoarele: 2 preoți uniți, 2 familii, nici un preot ortodox pentru cele 72 de familii, nu exista biserică unită, dar exista o biserică ortodoxă. Tot aici este amintită existența unei case parohiale fără a se specifica cui aparține și cine o folosește²².

1766

O altă statistică, de data aceasta bisericească, ortodoxă, denumită *Conscriptia Mitropoliei*²³ Ardealului din vremea lui Dionisie Novacovici, la 1766, localitatea *Giula* era arondată în Protopopiatul *Sînpetru* din varmeghia *Dăbâca* și număra 368 de suflete *ortodoxe*, din care 181 bărbați și 187 femei²⁴.

În statistica oficială din 1760-1762 și statistica ortodoxă din 1766, datele privitoare la populația ortodoxă din *Giula* sunt foarte asemănătoare, în prima este vorba de 72 de familii, iar în cea de-a doua de 368 de suflete, ceea ce ar duce la o medie de 5 membri pe familie, situație foarte probabilă pentru acea perioadă.

²⁰ Această statistică se păstrează sub denumirea *Tabellæ Dismembrationis Templorum Unitorum et non Unitorum in Principatu Transilvaniæ existentium, ab aulica Comissione in Annis 1760, 1761 et 1762 successive elaborata et authentice extradata* în arhivele de război de la Viena la nr. 881 din Decembrie 1762 și a fost publicată integral de Dr. Virgil Ciobanu sub denumirea de *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762 copiată din archiva de război din Viena*, în Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762 copiată din archiva de război din Viena*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj”, III (1924-1925) (1926), pp. 623-699.

²¹ Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762 copiată din archiva de război din Viena*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj”, III (1924-1925) (1926), p. 617.

²² *Ibidem*, p. 645.

²³ *Conscriptia* este tipărită ca anexă cu titlu *Conscriptia Eparhii Legii Grecești Neunite în Ardeal la anul 1766* la studiul Prof. Keith Hitchins, Prof. Ioan N. Beju, *Statistica românilor ortodocși din Transilvania din anul 1766*, în „Mitropolia Ardealului”, an XXII, 7-9 (1977), pp. 505-550.

²⁴ *Ibidem*, p. 526.

1767

O nouă mențiune despre un preot ortodox este în Conscriptia clerului ortodox, la secțiunea XIV. *Archidiaconatus St. Petrensis in Cottu Dobocensi* unde îl întâlnim pe Ioan Popescu născut în *Giula* preot întărit în *Iclozel*²⁵.

Din statisticele anului 1767, publicate în „... *Virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda ...*” *Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767*, observăm evoluția populației din *Giula*. Astfel pentru localitatea în cauză, *Giula*, arondată la eparhia *Jucului*, *Varmeghia Dăbâcii* nu este menționată. Biserică, este menționat 1 preot fungeș pe nume *P. Ion*, hirotonit de arhiereul Aaron. Populația unită era la 1761 alcătuită din 0 gazde și număra un total de 12 de suflete, iar în 1767 se observă o creștere ajungând să numere 6 gazde și 35 de suflete. Populația neunită este consemnată doar pentru anul 1767 și număra 52 gazde și un număr de 180 suflete²⁶, deci întreaga populație română se ridică la 58 gazde și însuma 215 suflete.

Tot din anul 1767 avem o conscripție a clerului și credincioșilor uniți din Episcopia Făgărașului, cu amintirea numărului de neuniți, conscripție care reunește datele de la protopopi. La localitatea *Giula* avem amintiți din nou 1 Biserică, 1 preot unit pe nume *P. Ion*, hirotonit de arhiereul Aaron. Populația unită era la 1767 alcătuită din 6 gazde și 35 de suflete, iar cea neunită număra 52 gazde și un număr de 304 suflete ca și cea a Protopopului Toader, însă această conscripție cuprinde și date despre averea bisericească, astfel este amintit 1 fundușuri din lontru, venitul bisericesc de pe moșii se ridică astfel la 8 pământuri roditoare de găleate și 7 râturi de cară. Tot venitul bisericesc, scoțând ostenăneala și cheltuiala, face 30 de florinți și 30 de și se recomandă ca venitul să fie întregit cu 20 pământuri de găleată roditoare și 20 râturi de cară²⁷.

Este important de menționat nota că „Popa cel de altă relighie are de prisosit” fapt pentru care nu i s-au dat nimic, nici fundușuri din lontru sau din afară pentru besearică, casă popească sau pentru chivernisirea lor²⁸.

²⁵ Prof. Keith Hitchins, Prof. Ioan N. Beju, *Conscriptia clerului ortodox din Transilvania din 1767*, în „Mitropolia Ardealului”, an XXIX, 7–8 (1984), p. 550.

²⁶ Toader [Meheși] Protopop, *Însămnarea locurilor, bisearicilor, mănăstirilor, școalelor, preoților, poporeanilor uniți din 1761, și din 1767 uniți și neuniți, preoților scutiți și dăduitori* [XII. 31 mai 1767], în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...” *Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767*, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, p. 61.

²⁷ *** , *Conscriptio Ecclesiae Fogarasiensis de anno 1767 [XXVIII. 3-30 septembrie 1767]*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...” *Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767*, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, pp. 142–143.

²⁸ *Ibidem*, p. 149.

În conscripția rezumativă transmisă Guberniului Principatelor de episcopul greco-catolic Atanasie Rednic la 11 noiembrie 1767 pentru localitatea Gyula este amintit un preot²⁹.

Dacă între conscripția greco-catolică din 1761 și conscripția imperială din 1762 și diferența este mică pentru populația unită consemnându-se 2 familii însumând 12 suflete vedem o tendință de menținere a numărului uniților care crește ușor până la 6 gazde însumând 35 de suflete în 1767.

Populația neunită, ortodoxă amintită are un trend crescător, astfel cele 72 de familii în conscripția imperială sunt 52 de familii cu 180 de suflete în conscripția din 1761 și 58 de familii însumând 215 sau 304 suflete în anul 1767. Reținem totodată numărul mult mai mare de 368 de suflete în conscripția ortodoxă³⁰. Această evoluție se înscrie în tendința vremii, ținând cont de faptul că începând cu deceniul al patrulea al secolului al XVIII-lea tendința era de creștere a numărului ortodocșilor și de scădere a greco-catolicilor, care în 1733 numărau 22 de familii de suflete, în 1750 282 de suflete, în 1761 doar 12 de suflete, iar în 1767 35 de suflete.

Dintre statisticile și conscripțiile secolului al XVIII-lea, cele oficiale, cele greco-catolice și cele ortodoxe, doar ultimele sunt lipsite de substratul economico-politic. Celelalte sunt născute și folosite în scop economic și patrimonial, relația care guverna relația dintre stăpânirea lumească și cea confesional greco-catolică a vremii.

Între anii 1780-1850, nu avem date statistice privind populația din Giula nici etnic și nici confesional.

Secolul XIX

Începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, statisticile oficiale se extind și asupra populației de altă naționalitate decât cea română, astfel că ele cuprind pentru localitatea Giula populația majoritară română și alte minorități precum maghiarii, germanii, izraeliții sau țigani, iar în ceea ce privește starea confesională a ortodocșilor și uniților, li se adaugă romano-catolicii, reformatii, unitarieni și izraeliții.

1850

Recensământul alcătuit în anul 1850 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe etnii și confesiuni, precum și reparti-

²⁹ *** , *Districtus Terrae Fogaras [XXX. 11 noiembrie 1767]*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...”. Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767”, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, p. 234.

³⁰ *Ibidem*, p. 526.

zarea lor pe sexe: bărbați și femei. Tot aici găsim și numărul de case și locuințe, precum și numărul de animale mari: cai și bovine. În momentul efectuării recensământului localitatea era *sat* și erau în localitatea Giula 586 persoane, nu erau străini în localitate și nici persoane din populația de drept nu erau plecare din localitate. Populația de drept era alcătuită din 287 bărbați și 299 de femei, astfel erau 109 bărbați căsătoriți și 110 femei căsătorite, 168 de bărbați necăsătoriți și 10 bărbați văduvi, iar dintre femei 166 erau necăsătorite și 23 erau văduve. Numărul bărbaților redați ca incorporabili, adică cu vârsta între 17 și 26 de ani se ridica la 31. La această dată erau 105 case, 129 de locuințe³¹. Populația de drept era 586 de persoane și era împărțită etnic (după naționalitate), după cum urmează: 489 români, 85 maghiari, 6 țigani și 6 *evrei*, iar confesional (după religie) situația era următoarea: 0 ortodocși, 489 greco-catolici, 9 romano-catolici, 82 reformati și 6 izraeliți și dețineau 23 cai și 404 bovine³².

1857

Recensământul alcătuit în anul 1857 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni (nu și pe etnii), precum și repartizarea lor pe sexe: bărbați și femei. Tot aici găsim și numărul de case și locuințe, o împărțire a populației pe categorii de vârstă și după ocupație.

În momentul efectuării recensământului localitatea era *sat* și erau 122 de case, 130 de locuințe, în localitate se aflau 531 persoane, dintre care 7 străini și 524 localnici, iar 6 persoane din populația localnică erau plecate din localitate. Populația localnică era alcătuită din 267 bărbați și 257 de femei, la care se adăugau cei 2 bărbați și cele 4 femei care erau plecați din localitate, astfel populația localnică era 530 deci 269 bărbați și 261 femei³³.

Populația era împărțită după religie (confesional) în 0 ortodocși, 466 greco-catolici, 5 romano-catolici, 49 reformati și 10 izraeliți³⁴.

După starea civilă populația era împărțită în 155 bărbați necăsătoriți, 100 bărbați căsătoriți, 14 bărbați văduvi, 140 femei necăsătorite, 97 femei căsătorite și 24 văduve³⁵.

După vârstă populația localității *Giula* era următoarea: între 0-5 ani erau 35 de băieți și 39 de fete, între 6-13 ani erau 51 de băieți și 51 de fete,

³¹ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1850 Transilvania*, ediția a II-a revăzută, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2014, pp. 154–155.

³² *Ibidem*, pp. 156–157.

³³ Traian Rotariu și colab., *Recensământul din 1857 Transilvania*, ediția a II-a revăzută și adăugită, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1997, p. 160.

³⁴ *Ibidem*, p. 161.

³⁵ *Ibidem*.

între 14-23 ani erau 57 de băieți și 73 de fete, între 24-39 ani erau 58 de bărbați și 60 de femei, între 40-59 de ani erau 49 de bărbați și 38 de femei și peste 60 de ani doar câte 19 bărbați și 12 femei³⁶.

O citire atentă a datelor statistice potrivit populației după vârstă ne descoperă o localitate cu majoritatea membrilor ei sub vârsta de 13 de ani 176 de persoane (33,59%) deci tânără și cu o medie de vârstă scăzută, cu o populație majoritară între 14 și 59 de ani, anume 335 de persoane (63,93%), deoarece doar 31 persoane (5,92%) depășiseră vârsta de 60 de ani.

O rubrică aparte este împărțirea persoanelor recensate după ocupație. Aici avem următoarele date: 1 preot, 1 funcționar, 77 proprietari de pământ, 1 rentier, 1 comerciant, nu avea muncitori necalificați în agricultură, industrie sau comerț, 8 în categoria „alte slugi”, 6 zilieri, nici unul în categoria „alți bărbați sub 14 ani” și 398 femei și copii peste 14 ani. Nu existau nici un militar în termen, artist, avocat, notar, personal sanitar, industriaș, marinar sau pescar³⁷. În urma calculelor din această rubrică se constată că aveau ocupație doar o parte din locuitorii satului Giula, probabil bărbații.

1869

Recensământul alcătuit în anul 1869 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni și după sexe, tot aici găsim și numărul de case. În momentul efectuării recensământului erau în localitatea *Giula* 122 de case, 145 de familii, în care locuiau 592 de persoane din care 304 bărbați și 288 femei³⁸, deci o medie de 4,08 persoane pe familie și o medie de 4,85 persoane pe casă.

După religie sunt menționate 524 persoane greco-catolici, 11 romano-catolici, 45 reformați și 12 izraeliți³⁹.

1880

Recensământul alcătuit în anul 1880 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni și după limba maternă. Tot aici găsim și numărul de case, starea alfabetizării. În momentul efectuării recensământului erau în localitatea *Giula* 146 de case în care locuiau 664 de persoane.

Populația era împărțită după religie (confesional) în 0 ortodocși, 568 greco-catolici, 8 romano-catolici, 79 reformați și 9 izraeliți și după limba

³⁶ *Ibidem*, p. 162.

³⁷ *Ibidem*, p. 163.

³⁸ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1869 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008, p. 134.

³⁹ *Ibidem*, p. 135.

maternă (etnic) erau 554 români, 84 maghiari, 9 germani și 17 cu limba maternă necunoscută, iar numărul persoanelor alfabetizate era de 46⁴⁰.

1890

Recensământul alcătuit în anul 1890 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni și după limba maternă precum și existența sau lipsa în anul 1893 a țiganilor în localitate⁴¹. Aici aflăm că erau 156 de case locuite și că suprafața satului era de 2877 de iugăre de teren.

După limba maternă populația civilă prezentă era la 1890 în număr de 722, din care 604 români, 105 maghiari, 13 de alte limbi în afară de germană, slovacă, ruteană, croată sau sârbă și nu existau țigani în 1893⁴².

Din punct de vedere confesional (după religie) situația era următoarea: 0 ortodocși, 617 greco-catolici, 2 romano-catolici, 83 reformați, 1 unitarieni și 19 izraeliți⁴³.

1895

Pentru a înțelege viața în satul Giula la sfârșitul secolului al XIX-lea trebuie să facem apel la *Recensământul agricol din 1895*, un recensământ complex care ne aduce date importante din perioada amintită.

Satul Giula avea la 1895 177 de gospodării care foloseau un număr de 2842 de iugăre de pământ⁴⁴, din care 2247 erau în proprietate, 79 de iugăre de teren folosit în uzufruct și 516 iugăre de teren în arendă⁴⁵.

După modul de folosire al terenului erau 1273 de iugăre teren arabil, 75 iugăre erau grădină, 454 de iugăre erau fânaș, 9 iugăre erau cultivate cu vie care nu era în paragină sau distrusă, 1887 iugăre erau pășune, 757 de iugăre erau pădure, nu era stufărie și 87 iugăre era teren neproductiv⁴⁶.

În ceea ce privește atelajele de lucru sunt înregistrate 2 atelaje trase de 2 cai, 2 atelaje trase de 3 cai, 10 trase de 2 boi, 9 trase de 4 boi, erau 1 atelaj tras de bivoli, erau 57 atelaje de vaci și nu existau atelaje trase de catări sau măgari⁴⁷.

⁴⁰ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1880 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1997, pp. 138–139.

⁴¹ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1890 și Recensământul țiganilor din 1893 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009, pp. 152–153.

⁴² *Ibidem*, p. 152.

⁴³ *Ibidem*, p. 159.

⁴⁴ Cu 35 mai puține ca în anul 1890.

⁴⁵ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul agricol din 1895. Transilvania. Volumul I*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003, p. 126.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 127.

⁴⁷ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul agricol din 1895. Transilvania. Volumul II*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003, p. 236.

Dintr-un total de 369 bovine erau 6 mai mari de 3 ani, 31 juninci mai mici de 2 ani, 216 de vaci mai mari de 2 ani, 25 juncani mai mici de 2 ani și 91 de boi mai mari de 2 ani. După rasă bovinele erau 361 de rasă maghiar-ardeleană, 1 mocănească, 1 bălțată și existau doar 6 bivoli⁴⁸.

Dintr-un total de 23 cabaline, erau 2 armăsari mai mici de 3 ani, 7 iepe mai mici de 4 ani și 10 mai mari de patru ani și 4 armăsari castrați mai mici de 3 ani. Nu existau în sat măgari sau catări, existau 7 capre, 247 de porci, 733 de oi, 990 de păsări și 36 familii de albine⁴⁹.

În ceea ce privește pomii fructiferi localitatea *Giula* avea 1992 pomi, cei mai mulți erau pruni: 1642, 195 erau meri, 61 peri, 2 cireși, 7 vișini, 37 piersici, 2 caiși, 42 nuci, 4 duzi și nu erau migdali și castani⁵⁰.

1900

Recensământul alcătuit în anul 1900 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acestora după limba maternă și după religie, precum și repartizarea lor pe sexe: bărbați și femei dar și o împărțire a populației pe categorii de vârstă și nivelul de școlarizare, precum și diferențierea între populația civilă și cea militară. Tot aici găsim și numărul de case și locuințe și în plus materialul din care erau construiți pereții și acoperișurile caselor.

În momentul efectuării recensământului localitatea era *sat*, se întindea pe o suprafață de 2877 de iugăre, erau 167 de case, iar în localitate se aflau 762 persoane din care 3 plecați, toți cei 762 erau civili și *nu exista* populație militară⁵¹. După limba maternă erau 705 români, 53 maghiari și 4 germani, iar după religie situația era următoarea: 0 ortodocși, 707 greco-catolici, 1 romano-catolic, 41 reformati și 13 izraeliți⁵². Din întreaga populație știau scrie și citi doar 38 persoane și știau ungurește 65 persoane⁵³.

După vârstă, populația localității *Giula* era următoarea: între 0-5 ani erau 147 de persoane, între 6-11 ani erau 103 de persoane, între 12-14 ani erau 57 de persoane, între 15-19 ani 65 de persoane, între 20-39 ani erau 209 de persoane, între 40-59 ani erau 124 de persoane și cu vârsta mai mare de 60 de ani erau 57 de persoane și o persoană cu vârsta nedeclarată⁵⁴. O citire atentă a datelor statistice potrivit populației după vârstă ne descoperă o localitate cu majoritatea membrilor ei sub vârsta de 20 de ani 372 de per-

⁴⁸ *Ibidem*, p. 238.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 239.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 237.

⁵¹ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1900 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1999, p. 262.

⁵² *Ibidem*, p. 263.

⁵³ *Ibidem*, p. 264.

⁵⁴ *Ibidem*.

soane (48,82%) deci tânără dacă luăm ca vârstă până la 40 de ani avem 581 persoane (76,25%) dar cu o medie de vârstă scăzută, deoarece doar 57 persoane (7,48%) depășiseră vârsta de 60 de ani.

Pe sexe, populația era alcătuită din 392 bărbați și 370 femei, iar după starea civilă erau 403 necăsătoriți, 320 căsătoriți, 39 văduvi și nici un divorțat⁵⁵.

O rubrică aparte este dedicată materialelor din care erau confecționate locuințele: pentru pereți sunt luate în calcul patru categorii: piatra sau cărămida, piatră și pământ, chirpici sau pământ și lemn sau altceva, iar pentru acoperiș trei categorii: țiglă, șindrila și trestie sau paie. Pentru localitatea Giula, din cele 167 de locuințe recensate 149 aveau pereții din cărămidă, 11 era din chirpici sau pământ, iar celelalte 7 din lemn sau altceva în afară de piatră și pământ, în timp ce 47 erau acoperite cu șindrila și restul de 120 cu trestie sau paie⁵⁶.

Observăm aici interesul autorității recensatoare asupra ratei de școlarizare, asupra divorțialității și asupra stării materiale a persoanelor recensate, deoarece materialele din care erau construite locuințele, atât pereții lor cât și acoperișul fac o radiografie extinsă asupra stării materiale a locuitorilor, și puteau observa după calitatea acestora cu ușurință câte familii erau mai înstărite și câte mai sărace, precum și ponderea acestora în raport cu toate locuințele din localitate. Din rezultatul final observăm că 10,08% din case păreau mai diferite decât celelalte în ceea ce privește pereții și doar 28,15% în ceea ce privește acoperișul. Deducem că aproximativ 89,22% erau înstăriți sau medii, având casele confecționate din piatră sau cărămidă, și din aceștia 31,54% erau mai înstăriți având acoperișul acestora din șindrila. În ansamblu ei, locuitorii erau 28,15% înstăriți, 10,8% erau de condiție materială slabă, iar ceilalți în proporție de 61,95% alcătuiau pătura de mijloc, mai aproape de cei înstăriți decât de ceilalți.

Numărul de persoane este reconfirmat și de alte surse, unde în anul 1909 este menționată o populație de 762 de locuitori din care 705 români, ceilalți fiind unguri și evrei⁵⁷.

În *Schematismus Cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCC* găsim arondarea satului Giula (Gyula / Giul'a) la „Districtus Gyulaensis”, ca făcând parte din „Comitatu Kolozs” populația localității era 764 locuitori împărțită confesional, astfel întâlnim 698 greco-catolici, 53 de Confesio Helvetica (reformați) și 13 evrei mozaicii⁵⁸.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 265.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Silvestru Moldovan, Nicolau Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiunea română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*, ediția a II-a, „Asociațiunii” [pentru literatura română și cultura poporului român], Sibiu, 1919, p. 82.

⁵⁸ *Schematismus Cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCC*, Typis typographiae dioecesanæ, Szamosujvárini, 1900, p. 97.

Tot atunci este menționat cântărețul *Joannes Elcean* și administratorul parochial interimar *Joannes Tartia*⁵⁹

Între cele două mențiuni privind anul 1900, cea civilă⁶⁰ și cea religioasă se observă o diferență de 2 persoane și, implicit, o diferență considerabilă în ceea ce privește repartizarea confesională.

Tot din anul 1900 mai avem recensate și ocupațiile locuitorilor Transilvaniei. În ceea ce privește localitatea Giula din totalul de 762 de persoane doar 310 erau ocupate, restul de 452 erau întreținute. Pe ramurile economiei, din cele 310 persoane, 290 lucrau în agricultură și horticultură, 2 în alte ramuri ale economiei primare, 9 în industrie, 6 în serviciul public și liberi profesioniști și 3 erau servitori casnici. Nu sunt menționate persoane care activau în exploatare minieră și siderurgie, comerț și credit, transporturi, armată sau zilieri⁶¹.

La secțiunea agricultura și horticultura găsim menționați 372 de bărbați din care 216 ocupați și 156 întreținuți și 349 de femei din care 74 ocupate și 275 întreținute. În ceea ce privește proprietatea sunt menționați 2 proprietari cu mai mult de 100 de iugăre și 1 arendaș pentru o suprafață mai mare de 100 de iugăre, 27 de mici proprietari sau arendași și 4 mici proprietari zilieri, precum și 1 membru de familie ajutător, 1 funcționar și 12 servitori, 13 muncitori sub 16 ani și 229 muncitori peste 16 ani⁶².

La secțiunea industria propriu-zisă avem ocupate 9 persoane, toți bărbați din care 6 în industria casnică și populară și 3 în industria nomadă, cei din industria propriu-zisă 5 sunt independenți și 1 ca personar auxiliar, anume calfă⁶³.

La secțiunea industria propriu-zisă avem detaliate și ocupațiile recensate astfel este menționat 1 fierar, 1 olar, 1 pantofar, cizmar, 1 zidar, 1 având ocupație din domeniul hotelier, alimentație publică, 1 cu alte ocupații și restul de 3 persoane cu activitate în industria secundară⁶⁴.

Secolul XX

1910

Recensământul din anul 1910 este unul dintre cele mai complexe, și urmează îndeaproape rubricatura celui din 1900, astfel găsim informa-

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ Preluată și în Dicționarul citat mai sus.

⁶¹ Traian Rotariu, Maria Semenici, Elemer Mezei, *Recensământul din 1900. Transilvania II. Populația după ocupații*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 266.

⁶² *Ibidem*, p. 267.

⁶³ *Ibidem*, p. 268.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 269.

tii privind numărul total al populației localnice împărțită ca cetățeni străini sau plecați, ca populație civilă sau militară, apoi avem împărțirea după limba maternă și după religie, după gradul alfabetizării în care știe să scrie și să citească și câți știu limba maghiară, avem apoi o împărțire după vârstă, după sexe și după starea civilă. Alături de numărul de case este trecută și suprafața localității și sunt incluse detalii despre materialele din care sunt construite casele și din ce este confecționat acoperișul acestora.

În ceea ce privește localitatea *Giula* erau în momentul recensământului un număr total al populației localnice de 784⁶⁵. Din aceștia nici unul nu era cetățean străin și nici unul nu este consemnat la rubrica persoane plecate, toți cei 784 făceau parte din populația civilă și nu sunt menționați militari⁶⁶. Populația era împărțită după limba maternă (etnic), după cum urmează: 709 români și 75 maghiari fără populație de alte limbi ca de exemplu germană, slovacă, ruteană, croată sau sârbă care au fost evidențiate în cadrul recensământului. După religie (confesional) situația era următoarea: 0 ortodocși, 704 greco-catolici, 3 romano-catolici, 52 reformați, 2 evanghelici, 3 unitarieni și 20 izraeliți⁶⁷. Întinderea localității era în suprafață de 2823 jugăre și numărul caselor era 162⁶⁸.

La gradul alfabetizării locuitorilor erau trecute 260 de persoane care știau să scrie și să citească și 163 de persoane care știu ungurește, fără a se specifica nivelul la care știu aceștia. Pe categorii de vârstă erau 156 persoane până la 5 ani, 126 persoane între 6 și 11 ani, 59 persoane între 12 și 14 ani, 71 persoane între 15 și 19 ani, 196 persoane între 20 și 39 de ani, 124 persoane între 40 și 59 de ani și doar 52 de persoane peste 60 de ani⁶⁹. Observăm o localitate cu populație tânără, 412 persoane din cele 784 erau sub vârsta de 20 de ani, din acestea 282 sub 12 ani, iar 77,55% din populație (608 persoane) având vârsta sub 40 de ani.

La împărțirea după sexe, observăm 413 bărbați și 371 femei, iar după starea civilă erau 295 căsătoriți, 447 necăsătoriți, 41 erau văduvi și 1 divorțat⁷⁰. Observăm aici numărul mare de persoane necăsătorite – 447 datorită vârstei tinere a majorității populației menționată mai sus, 412 persoane (52,55%)

⁶⁵ Numărul este reconfirmat în C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite* II. Dicționarul comunelor, II. Dicționarul comunelor, Cluj, 1921, p. 116; Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, Institutul central de statistica, București, 1938, p. 592.

⁶⁶ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1910 Transilvania*, în *Studia Censuaria Transilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1999, p. 248.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 249.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 248.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 250.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 251.

sub 20 de ani și deducem de aici faptul că majoritatea persoanelor încheiau o căsătorie după vârsta de 20 de ani.

În ceea ce privește materialele din care erau construite toate cele 162 de case menționate sunt case din piatră sau cărămidă, nemaifiind case din piatră și pământ, din chirpici sau pământ, din lemn sau altceva. În ceea ce privește materialul din care era confecționat acoperișul acestora sunt menționate 1 acoperită cu țiglă, 47 cu șindrilă și restul de 114 cu trestie sau paie⁷¹. Raportând numărul de case la populație observăm o medie de 4,83 persoane ca locuitori ai unei case deci o familie cu doi sau trei copii.

Un element important este cel al detaliilor privind ocupația locuitorilor satului Giula, împărțirea lor în agricultori și industriali, aceștia din urmă fiind recenzați și din prisma ocupației efective pe care o aveau.

În același recensământ al anului 1910 găsim date importante privind ocupațiile populației localității Giula în anul 1910, astfel din totalul de 784 de persoane 265 erau ocupate și restul de 519 erau întreținute⁷². Ca ocupație, majoritatea zdrobitoare a populației era ocupată cu agricultura și horticultura, adică 245 din cei 265, 2 activau în industrie, 2 în comerț și credit, 5 în servicii publice și liber profesioniști, 3 ca servitori casnici și nici unul în alte ramuri ale economiei primare, exploatare minieră, siderurgie, transporturi, armată, zilieri sau alte ocupații sau ocupații necunoscute⁷³.

La rândul lor cele 245 de persoane care alcătuiau populația din agricultură și horticultură era împărțită între 207 bărbați și 38 de femei, iar dintre cei întreținuți 179 erau bărbați și 300 femei, rezultând astfel 386 de bărbați și 338 femei⁷⁴. Importantă pentru cunoașterea stării materiale a localnicilor este și secțiunea privitoare la proprietate, astfel găsim 3 proprietari cu mai mult de 100 de iugăre de pământ și un arendaș mare, cu mai mult de 100 de iugăre de pământ, mai găsim 17 mici proprietari sau arendași și 66 de mici proprietari sau zilieri și 44 de membri de familii ajutători, nu găsim însă lucrători în parte, crescători de animale, horticultori sau funcționari dar găsim 10 servitori⁷⁵. O rubrică aparte o au muncitorii între care găsim 2 sub 16 ani și 102 peste 16 ani⁷⁶.

În ceea ce privește cele 10 persoane care activau în industrie toți erau bărbați dintre care 8 activau în industria propriu-zisă și 2 în industria casnică și populară, după statut, cei din industria propriu-zisă erau 7 indepen-

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1910 Transilvania. Volumul II. Populația după ocupații*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 248.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 249.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*.

denți, 1 era calfă, nu erau membri de familie ajutători, nici unul ca meștru sau muncitor necalificat, ucenici sau slugi⁷⁷. După ocupație 2 erau tâmplari, 3 pantofari, cizmari, 1 zidar și 2 aveau ocupație din domeniul hotelier sau alimentație publică, nu erau nici un fierar, lăcătuș, cărămidari, olar, cherestegiu, pielar, tăbăcar, torcător, croitor sau textelist, morar sau brutar, măcelar, mezelar, dulgher, o altă ocupație în afara celor menționate sau persoane cu activitate industrială secundară⁷⁸.

1900-1910

O analiză demografică privind primul deceniu al secolului al XX-lea pornind de la datele recensămintelor din 1900 când se găseau 762 de persoane și 1910 când se găseau 784 de persoane o găsim în volumul *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul I. Evenimente demografice*, în *Studia Censuaria Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005. Analiza este bazată pe natalitate, nupțialitate și mortalitate, astfel privitor la nașcuții vii avem în anul 1901 29 persoane, în anul 1902 41 persoane, în anul 1903 30 persoane, în anul 1904 36 persoane, în anul 1905 26 persoane, în anul 1906 45 persoane, în anul 1907 28 persoane, în anul 1908 44 persoane, în anul 1909 34 persoane și în anul 1910 25 persoane⁷⁹, și privitor la numărul de decedați în aceeași ani avem în anul 1901 27 persoane, în anul 1902 20 persoane, în anul 1903 29 persoane, în anul 1904 11 persoane, în anul 1905 20 persoane, în anul 1906 13 persoane, în anul 1907 17 persoane, în anul 1908 20 persoane, în anul 1909 25 persoane și în anul 1910 15 persoane⁸⁰. Din compararea natalității și mortalității observăm un spor natural de 141 persoane, sporul efectiv fiind de 22 persoane, sporul natural fiind cu 119 mai mare decât sporul efectiv⁸¹.

Numărul mediu de decedați pe an în perioada 1901-1910 pe grupe de vârste este relevant pentru a constata condițiile de viață la începutul secolului al XX-lea, astfel în Giula sub 1 an sunt 5 persoane, între 1-6 ani 2 persoane, deci un total de 7 persoane până la 6 ani și 13 persoane de 7 ani și mai mari. Dintr-un total de 20 decedați nici unul nu au beneficiat de asistență medicală, iar cauza morții a fost stabilită de altcineva și nu de medic⁸².

⁷⁷ *Ibidem*, p. 250.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 251.

⁷⁹ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul I. Evenimente demografice*, în *Studia Censuaria Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 246.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 247.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² *Ibidem*, p. 248.

În perioada 1901-1910 s-au înregistrat în medie 7 căsătorii, 34 nașteri, toate cu născuți vii și toate 74 legitime, iar în procente întâlnim următoarele rate medii: nupțialitate 9,1%, natalitate 44%, mortalitate 25,9%, un spor natural de 18,1% și o mortalitate infantilă de 147,1%⁸³.

Dintr-un al doilea volum, *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul II. Cauze de deces*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, putem observa bolile vremii care în unele împrejurări au fost cauzatoare de moarte și pentru locuitorii din localitatea Giula.

Din cele 197 de persoane decedate în perioada 1901-1910 unele au murit de boli contagioase precum de tuse convulsivă 6 persoane, de difterie 2 persoane, de diareea copiilor 5, de tuberculoză 17 persoane, de febră puerperală 1 persoană⁸⁴. Alte boli necontagioase care au fost cauzatoare de moarte, amintite sunt: slăbiciune necongenitală 49 de persoane, de bătrânețe 40 de persoane, de spasme, convulsii 7 persoane, de pneumonie sau pleurezie au murit 25 de persoane, de alte boli 16 persoane, precum și 4 decese violente: 2 accidente, 1 sinucidere și 1 omucidere⁸⁵.

1914-1919

În volumul *Românii din Transilvania, Bant, Crișana, Sătmar și Maramureș în Primul Război Mondial. Ancheta Astrei. „Tablourile nominale”. Partea I. Transilvania*, sunt redată date privitoare la implicarea populației românești în Primul Război Mondial. În ceea ce privește localitatea *Giula/Kolozsgyula* care făcea parte din comitatul Cluj-Cojocna, plasa Cluj sunt redată următoarele date: populația românească conform centralizatorului Astrei este de 764 persoane, populația localității conform Recensământului din 1910 este de 784 persoane, din care 709 persoane alcătuiau populația românească, procentul populației românești la 1910 este de 90,43%, populația ortodoxă de 0 persoane, populația greco-catolică de 704 persoane, populația ortodoxă și greco-catolică este de 704, deci un procent de 89,80%. A fost 13 persoane decorate. Au luat parte la mișcările impuse de război fiind chemați 167 de persoane la partea activă ca soldați pe front și nu au fost chemate persoane la partea sedentară, pentru servicii auxiliare, sau mobilizați pe loc, chemate pentru a fi arestați sau internați și nici nu au fost refugiați⁸⁶.

⁸³ *Ibidem*, p. 249.

⁸⁴ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul II. Cauze de deces*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 124.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 125.

⁸⁶ Ioan Popa, *Românii din Transilvania, Bant, Crișana, Sătmar și Maramureș în Primul Război Mondial. Ancheta Astrei. „Tablourile nominale”. Partea I. Transilvania*, ediția a II-a, îmbunătățită, Sibiu, 2021, p. 162.

Din cele 167 de persoane care reprezintă totalul persoanelor mobilizate, adică un procent de 23,55% din totalul populației românești raportată la 1910 (din totalul ortodocșilor și greco-catolicilor, din totalul românilor înregistrați de ASTRA) 1 intelectual și 166 plugari. În urma războiului s-au întors acasă un număr de 128 de persoane deplin sănătoși, 7 invalizi, 4 răniți, bolnavi care s-au însănătoșit, 2 au murit pe câmpul de luptă, 8 au murit în temniță, în pîrbeșie, în spital, în urma bolilor sau rănilor și 18 au dispărut neconsemnându-se numărul de văduve și orfani rămași în urma lor⁸⁷.

În urma războiului s-a constatat că 28 de soldați au murit sau au fost dați dispăruți⁸⁸.

1920

Pe la anul 1920 numărul locuitorilor se ridică la 837 împărțiți etnic între români care erau 764, unguri care erau 64, aici erau incluși secui și maghiari, evrei 5 și 4 persoane de alte naționalități și trăiau în 178 de case⁸⁹.

1924-1925

La scurtă vreme după reîntregirea României din 1918, în datele privitoare la anii 1924-1925, populația comunei *Giula* se ridică la 851 de locuitori⁹⁰.

1930

Un recensământ mai complex al populației din anul 1930 este efectuat după gospodării, infirmități, populație flotantă, după religie, după limbă maternă, după neam, diferit de limba maternă, cel mai probabil acesta se referă la etnie.

Numărul populației din localitatea *Giula* în 1930 era de 872 persoane din care 800 erau români, 70 unguri și 2 evrei⁹¹, după limba maternă 800 aveau ca limbă maternă româna, 70 limba ungară și 2 idiș⁹², reținem în cadrul recensământului din 1930 recenzarea atât după limba maternă cât și după neam sau etnie ca două criterii distincte și care au dat aceleași valori.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 163.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 7.

⁸⁹ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite II*. Dicționarul comunelor, II. Dicționarul comunelor, Cluj, 1921, p. 116.

⁹⁰ *Anuarul „Socec” al României Mari II*. Provincia Ardealul 1924-1925, II. Provincia Ardealul 1924-1925, București, 1928, p. 386.

⁹¹ Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930 II*. Neam, limbă maternă, religie, Institutul central de statistică, București, 1938, p. 134.

⁹² *Ibidem*, p. 135.

Din totalul de 872 de persoane, după religie situația populației era următoarea: 1 ortodocși, 775 greco-catolici, 5 romano-catolici, 66 reformați, 23 bapțiști și 2 mozaici⁹³.

O rubrică aparte este alocată recensării după gospodării, infirmități și populație flotantă, astfel cele 872 de persoane locuiau în 178 gospodării individuale, nu existau locuința comune. După infirmități existau 1 orb și 2 ologi și nu erau surdo-muți. Populația flotantă era alcătuită din 12 bărbați și 5 femei, toți de cetățenie română⁹⁴, observăm de aici că media membrilor de familie era de aproximativ 4,9 persoane pe gospodărie individuală⁹⁵.

Un aspect important în ceea ce privește locuitorii satului Giula în anul 1930 este cel revelat de diseminarea rezultatelor recensământului din 1930 privitor la *știința de carte*, de unde aflăm că în anul 1930 în localitatea Giula din totalul de 697 persoane erau 349 bărbați și 348 femei, din care peste 7 ani erau 244 bărbați și 188 femei⁹⁶. Din totalul celor peste 7 ani doar un procent de 62,4% erau școlarizați, 4 bărbați și 3 femei au beneficiat de instrucție extra-școlară, 231 de bărbați și 178 de femei au beneficiat de instrucție primară, 6 bărbați și 4 femei au beneficiat de instrucție secundară, 2 bărbați și 2 femei au beneficiat de instrucție profesională, 1 bărbat și o femeie aveau instrucție universitară⁹⁷. Numărul total al neștiutorilor de carte se ridică la 260 de persoane din care 103 bărbați și 157 femei repartizați pe grupe de vârstă astfel: între 7 și 12 ani 9 băieți și 5 fete, între 13 și 19 ani 13 băieți și 19 fete, între 20 și 64 de ani 63 de bărbați și 116 femei, peste 65 de ani 17 bărbați și 15 femei, cu vârstă nedeclarată 1 bărbat și 2 femei. La secțiunea știință de carte nedeclarată sunt trecuți 2 bărbați și 3 femei⁹⁸.

1941

În anul 1941 localitatea Giula avea o populație statornică de 1020 de persoane care era împărțită confesional în 1 ortodocși, 903 greco-catolici, 11 romano-catolici, 69 reformați, 36 bapțiști și 1 izraelit. Din întreaga populație doar 123 știau ungurește⁹⁹.

⁹³ *Ibidem*, p. 588.

⁹⁴ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1930 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2011, p. 258.

⁹⁵ Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, București, 1938, p. 592.

⁹⁶ Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* III. Știința de carte, Institutul central de statistica, București, 1938, p. 143.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1941 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 220.

În cadrul aceleiași recensământ avem recensată populația separat după limba maternă și naționalitate, astfel, după limba maternă sunt menționate 938 de persoane cu limba maternă română, 80 cu limba maternă maghiară, 1 cu limba maternă germană și una cu limba maternă țigănească, iar după naționalitate sunt menționați 935 români, 79 maghiari, 1 german, 1 ucrainian, 3 țigani și 1 evreu¹⁰⁰.

1956

În anul 1956, la 21 februarie când a avut loc recensământul populației, localitatea Giula era *sat* aparținea administrativ de Regiunea Cluj, Raionul Gherla, comuna Borșa, iar populația stabilă era în număr de 921 de locuitori dintre care 473 bărbați și 448 femei¹⁰¹.

1966

În cadrul recensământului din 15 martie 1966, la secțiunea 2. *Gospodării după numărul persoanelor care le alcătuiesc*, la localitatea Giula sunt consemnate următoarele date: numărul total al gospodăriilor este de 213, din care 16 alcătuite de 1 persoană, 34 alcătuite din 2 persoane, 42 alcătuite din 3 persoane, 46 alcătuite din 4 persoane, 27 alcătuite din 5 persoane, 21 alcătuite din 6 persoane, 15 alcătuite din 7 persoane, 8 alcătuite din 8 persoane, 3 alcătuite din 9 persoane, 1 alcătuite din 10 sau mai multe persoane, cu un număr total al persoanelor care alcătuiesc gospodăriile de 861, având un număr mediu de 4,0 persoane pe gospodărie¹⁰².

1992

În cadrul primului recensământ post-decembrist efectuat în anul 1992 se constată o populație stabilă de 264 persoane, din care 226 *ortodocși* (85,6%), 12 *reformati* (4,5%), 20 *baptiști* (7,5%) și 6 persoane *greco-catolici* (2,27%)¹⁰³.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 221.

¹⁰¹ *Recensământul populației din 21 februarie 1956. Structura demografică a populației. Numărul și repartizarea teritorială a populației; starea civilă; naționalitate; limbă maternă; nivel de instruire; familii*, Direcția generală de statistică, București, p. 40.

¹⁰² *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966 VIII. Gospodării*, Direcția generală de statistică, București, 1970, p. 75.

¹⁰³ Pr. Iustin Tira, *Situația statistică a populației stabile din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului - după confesiunea religioasă - la recensământul din anii: 1992, 2002 și 2011*, în „Calendarul Renașterea 2018” Anul I, nr. 1, Renașterea, Cluj-Napoca, 2018, pp. 184–185.

Secolul XXI

În secolul al XXI-lea au avut loc deja 3 recensăminte, în anii 2002, 2011 și 2021. Din rezultatele acestor recensăminte reținem numărul total al populației localității Giula și confesiunea lor.

2002

În cadrul primului recensământ al mileniului al III-lea efectuat în anul 2002 se constată o populație stabilă de 198 persoane, din care 167 *ortodocși* (84,3%), 10 reformati (5%), 1 romano-catolică, 1 penticostal, 14 baptiști (7%) și 5 persoane greco-catolici (2,53%)¹⁰⁴.

2011

În cadrul recensământului efectuat în anul 2011 se constată o populație stabilă de 153 persoane, din care 119 *ortodocși* (77,7%), 4 reformati (5%), 5 romano-catolică, 19 baptiști (12,4%), 2 persoane altă religie și 4 persoane cu religie nedeclarată¹⁰⁵.

2021

În cadrul celui mai recent recensământ efectuat în anul 2021 se constată o populație stabilă de 158 persoane, din care 108 *ortodocși* (68,35%), 4 reformati și unitarieni (2,53%), 6 romano-catolică (3,80%), 17 baptiști (10,76%), și 3 persoane adventiști de ziua a șaptea (1,9%) și 19 persoane cu informație indisponibilă, inclusive cu religie nedeclarată și dintr-o eroare de verificare, 1 persoană nu este inclusă în nici o categorie religioasă¹⁰⁶.

Din datele statistice ale recensămintelor postdecembriste reiese faptul că populația localității Giula este în continuă scădere și în cadrul acesteia și populația de confesiune ortodoxă este procentual în scădere până în cea de-a doua decadă a secolului al XXI-lea când se observă o mică tendință de creștere.

Recensămintele secolului al XVIII-lea au fost realizate atât de autoritatea civilă, statală cât și de cultele religioase. Ele au fost guvernate de rațiuni economice cu excepția celor efectuate de către ortodocși care nu aveau nici un interes economico-financiar. În ceea ce privește recensămintele începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea ele au fost realizate de către auto-

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

¹⁰⁶ *Situația statistică a populației stabile din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului – după confesiunea religioasă – la Recensămintele din anii: 2011 și 2021*, în „Calendarul Renașterea 2024” Anul VII, nr. 7, Renașterea, Cluj-Napoca, 2024, pp. 608–609.

ritatea statală, fără implicarea directă a cultelor religioase. Interesul cultelor religioase de conscriere în scop statistic a scăzut, rămânând doar mențiuni interne sau redate în diversele șematisme religioase. Dincolo de scopul lor imediat, atins sau nu, recensămintele rămân izvoare istorice care vorbesc într-o oarecare măsură despre evoluția numerică a populației din punct de vedere, etnic și religios, precum și unele aspecte marcante ale vieții, preocupărilor și activităților de-a lungul vremii.

ANEXE

1. Tabel privind evoluția statistică a populației după etnie în perioada 1850-1941 conform datelor recensămintelor folosite în prezentul studiu

Anul	total	români	maghiari	evrei	germani	țigani	ucrainian	necunoscută, altă
1850	586	489	85	6		6		
1880	664	554	84		9			17
1890	722	604	105					13
1900	762	705	53		4			
1910	784	709	75					
1920	837	764	64	5				4
1930	872	800	70	2				
1941	1020	935	79	1	1	3	1	

2. Tabel privind evoluția statistică a populației după religie în perioada 1850-1941 conform datelor recensămintelor folosite în prezentul studiu

Anul	total	ortodocși	greco-catolici	romano-catolici	reformați	izraeliți	unitarieni	evanghelici	bapțiști
1850	586		489	9	82	6			
1857	531		466	5	49	10			
1869	592		524	11	45	12			
1880	664		568	8	79	9			
1890	722		617	2	83	19	1		
1900	762		707	1	41	13			
1910	784		704	3	52	20	3	2	
1930	872	1	775	5	66	2			23
1941	1020		903	11	69	1			36

3. Tabel privind evoluția statistică a populației după religie în perioada 1992-2021 conform datelor recensămintelor folosite în prezentul studiu

Anul	total	ortodocși	greco-catolici	romano-catolici	reformați	pentecostal	bapțiști	alta/nedeclara- rată	advențiști de ziua a șaptea
1992	264	226	6		12		20		
2002	198	167	5	1	10	1	14		
2011	153	119	5		4		19	6	
2021	158	108		6	4		17	19	3